

SZABÓ RÉKA DOROTTYA

Kik ezek?

Pintér Béla: *Szutyok* (r.: Pálfi Ervin)

Az újvidéki Művészeti Akadémia negyedéves magyar színészhallgatóinak vizsgaelőadása

Egy középkorú vidéki házaspárnak, Irénnek és Attilának, a különböző beavatkozások ellenére, egészségügyi okok miatt nem lehet gyermeke, ezért az örökbefogadás mellett döntenek. Hogy újszülöttet kapjanak, minimum két évet kell várniuk. „Hát, cigány lehetne előbb is, de az, gondolom, nem jöhet szóba.” Nem jöhet. Feliratkoznak a várólistára, de közben annyira szimpatikussá válik nekik Rózi – gúnynevén Szutyok –, az intézet tizenéves lakója, hogy a Gondozónő szavai ellenére őt is befogadják. És befogadják a barátnőjét, Anitát is, mivel Rózi csak vele együtt hajlandó menni. Rózinak rothadnak a fogai, Anita roma származású. A falubeliek erősen kifogásolják a két lány, de főleg Anita beköltözését. Az idő múlásával azonban enyhülni látszik az elutasítás. Zajlik a munka, megismerjük a szereplők életét. A kötelező tevékenységek mellett a falubeliek amatőr színházcsinálók is – a társulat rendezője Attila. Korábbi rendezései kivétel nélkül megbuktak, de a most bemutatásra kerülő *Budai Ilona* hatalmas sikert arat. Mint kiderül, a sikeres előadás titka, hogy az alkotók azonosulni tudjanak a cselekménnyel, ami ez esetben a kegyetlen anya históriája által valósul meg. Szerzs, egy ismert német rendező meghívja az előadást egy strasbourgi fesztiválra, de Rózi rossz angol–magyar tolmácsolása miatt a lehetőség kihasználatlan marad. Az előadás bemutatója után Etuska nem találja a pénztárcáját – Anita ellopta. Ez nézeteltéréshez vezet, aminek eredménye, hogy – mivel a társaság kivétel nélkül Anita mellé áll az igazságot képviselő Rózsival szemben – Rózi visszaköltözik az intézetbe. Rövid időn belül egy rendőr kíséretében visszatér a faluba, ugyanis feljelentette Attilát, amiért „április harmincadikán este hét és nyolc óra között szexuális kapcsolatot létesített

Romvári Anitával." Az ügy nem kerül bírósági eljárás alá, a következmény biológiai: a tizenhét éves Anita teherbe esett ötvenéves gyámja által. Irén nem dühös, de csalódott. A terv a következő: Attila Anitával Budapestre költözik, Irén pedig Rózsi-val marad, hogy közösen neveljék fel az intézettől várt újszülöttet. A cselekmény azonban újabb, végső és végzetes fordulatot vesz: kiderül, hogy Rózsi hatására Anita elveteti a magzatot. Amikor Attila ezt megtudja, már késő – dühében megöli Rózsit. A történet a gyermek és Anita nélkül maradt Attila és az örökbefogadott csecsemő és Rózsi nélkül maradt Irén rideg, végső búcsújával zárul.

Pintér Béla *Szutyok* című drámája számos kortárs társadalmi problémára hívja fel a figyelmet. Szélsőséges és kevésbé szélsőséges szociális helyzeteket ábrázol, melyek megítélése meglehetősen változatos. A nyílt elfogadástól a látszólagos elfogadáson és közömbösségen át a nyílt elutasításig a *Szutyok* szereplői különféle nézetekkel konfrontálódnak.

A cselekmény fő témái természetesen a gyermektelenség és az örökbe-fogadás. „Neked még lehet saját gyereked egy másik nőtől” – hangzik el a mű elején a kétségbeesett Irén által, mintegy predestinálva az események végkimenetelét. A házaspár nehézségeit jól ismeri a falu, ki-ki igyekszik is a maga módján támogatni őket – az elfojtott feszültség inkább Irén és Attila magánéletében munkálkodik. A falu közösségének rendjét és a házaspár privát életét a fizikailag „problémás” Rózsi és a roma származású Anita bolygatja meg látványosan. Rózsi fogaitól mindenki undorodik, s mikor a szülők ezen változtatni próbálnak, a lány kiborul. Később az önálló Rózsi már saját keresetéből javíttatja meg fogorát – így válnak a fogak az anyagi függetlenség mellett a fejlődőképesség, a társadalmi elvárások és az egyén változékonyságának szimbólumává. Anita megítélése a cselekmény lefolyása alatt sokat változik: eleinte az örökbefogadók is tartanak a roma lánytól, a helybeliek még inkább, de az asszimilálódás egy ideig mégis sikeresnek látszik. Aztán Anita hirtelen negatív karakterré változik: ellopja Etuska pénztárcáját, Irén és Attila házassága miatta megy tönkre. Ezt a negatív fordulatot csak a befogadó érzékeli, a szereplők mintha nem vennék észre.

A *Szutyok* nőábrázolása igen változatos: megjelenik benne az utódnemzés-re képtelen, ezáltal a társadalom megítélése szerint nem teljes értékű nő

(Irén), az önmegvalósító, független, feltörekvő, korához képest érett lány (Rózsi), az etnikuma miatt társadalmi perifériára szorult, ennél fogva oppor-
tunista lány (Anita), a beteg és idős, ezáltal a társadalom megítélése szerint
nem teljes értékű nő (Etuska), illetve a stabil munkahellyel rendelkező, két-
gyermekes családjában (Gondozónő). Ezenkívül van a műben cigányozás,
zsidózás és kurvázás, felmerül a pedofília, valamint az egészségügy, a gyám-
ügy és a hatóságok, ezáltal a társadalmi és a politikai rendszer kritikája is.
Pálfy Ervin rendezése javarészt megtartja a Pintér-mű eredeti szövegét.
A helyenkénti változtatások célja vagy a cselekmény bizonyos aspektusa-
inak kiemelése, vagy a szöveg életszerűsítése. Előbbi esetében példaként
említhetjük, amikor a színpadi feldolgozásban az egyik falubeli Anitára hi-
vatkozva kimondja a *gyerek* szót, amivel az előadás a drámában csak közve-
tetten, az utalás szintjén megjelenő pedofíliára hívja fel a figyelmet; a szö-
veg életszerűsítése pedig helyenként a szereplők közti felosztásban érhető
tetten. Az egyes karakterek kiiktatása helyett az adaptáció szerepösszevo-
násokat alkalmaz – a mellékszerepek relevanciáját és a történések komple-
xitását hangsúlyozva ezzel. A cselekmény egy év történéseit fedti le, ami a
műben végig fontos szerepet játszó mezőgazdasági feladatok motívumá-
ból olvasható ki. Ezt az egy évet az előadásban (a dráma utasításait követve)
a játéktér falára függesztett évszakjelölő táblák váltakozása igyekszik szem-
léltetni – meglehetősen komolytalanul, didaktikusan és szükségtelenül.
Mindenekelőtt az előadás (idő- és tér)használata világít rá arra, hogy a *Szu-
tyok* rólunk szól. A nézőtér és a játéktér közti hagyományos szintkülönb-
ség eltörlésével, illetve azzal, hogy a színészek a kettéosztott és egymással
szembe ültetett nézők között játszanak: a produkció lerombolja a térbeli
határokat a színpad és a nézők között. Az előadótérre belépve a padlót fel-
mosó Rózsi fogadja a közönséget, ez a mozzanat megszünteti az időbeli
különbségeket is, az előadás valójában nem kezdődik el – egy, már a befo-
gadó valóságában megkezdett folyamatként értelmeződik. A színpadon
zajló események itt és most, a mi valóságunkban zajlanak, a megformált
karakterek pedig mi vagyunk.
A játéktér díszletezése – a szerzői utasításokat követve – minimális,
mondhatni nincs. Absztrakt térben, a színpad fekete falai között zajlanak
az események. A konkrét helyszínek meghatározása helyett az előadás

a történések univerzalitására helyezi a hangsúlyt: a díszlet valójában a közönség. A kellékek nagy részét jól működő multifunkcionális szalmazsákok alkotják. A tér és a kellékek egyetemességével szemben a magyar népviseletet megidézõ jelmezek, a népzenei motívumokra épülõ zene (Pálfi Ervin), valamint a néptáncbetétek (Virág György) specifikálják az eseményeket. Az elõadás ezzel valószínûleg azt akarja mondani, hogy a *Szutyok* rólunk, *magyarokról* szól. Ez az ellentétes ábrázolásmód azonban gyengíti a produkciót: a tér- és eszközhasználat letisztultságát a jelmezek, a zene és a tánc „magyarosító” funkciója ellensúlyozás helyett inkább népszínmûvisíti. A fény (Majoros Róbert) rendeltetése az elõadásban a kiemelés, valamint a jelenet- és helyszínváltások szemléltetése. Az elõadás középpontjába – vizsgaelõadás lévén – a színészi játék kerül. A szerepeket a Pintér-mû árnyaltan mutatja be: az aprólékos, esetenként ellentmondásos jellemábrázolás emberivé teszi a dráma szereplõit, a találó szereposztás révén az elõadás pedig életre is kelti azokat. A színészek egy része állandó szerepet alakít, mások három-négy karaktert is megformálnak. Mezei Gresák Lea finom, kimért mozdulatai, és tekintetébõl kiolvasható beletörõdöttsége Irén végtelen nyugalma mellett a reménytelenség és az optimizmus harmonikus ambivalenciáját emeli ki. Ágyas Ádám alakításában Attila határozott fellépésû, magabiztos vezéregyéniségként mutatkozik (ezen tulajdonságát igyekszik szemléltetni a metaszínházi cselekményszál is). A szerepformálás mélységérõl tanúskodik, hogy Ágyas Attilájának látens határozottsága mögûl végig kiérzõdik az a belsõ zavarodottság, ami végûl csendes õrületbe kergeti a karaktert. A Szabó Regina által alakított címszereplõ, Rózsi személye kapcsán figyelhetõ meg a mû egyetlen pozitív karakterfejlõdése. Szabó alakításának szükségszerûen nagy ívet kell bejárnia: az elõadás elején még szánalmasan lázongó Szutyok egyszer csak önálló, komoly nõvé válik. A változatlan igazságosság és a szeretet az, ami ezt a megformálást igazán elmélyíti – Szabó szimpatikus karaktert formál abból a Rózsiból, akinek rokonszenveségét a Pintér-dráma nem egyértelmûsíti. Dupák Fanni Anitája ráerõsít a sztereotípiákra. Affektáló beszéde, hadonászó mozdulatai antipatikus hatást keltenek, ami nem segít a drámában egyébként is többnyire ellenszenvesnek ábrázolt roma karakter elfogadásában. Az

előadás szerepösszevonásainak fő motivációja minden bizonnyal a színpadi kivitelezhetőség és a „párban járó” mellékszerepek megtartása volt. Kőműves Csaba Bence a színpadon Bandi bácsi, a Professzor, Szerzs és Lakatos Kálmán szerepében jelenik meg, Varga Benjámin Bélát, Regős Jánost, a Rendőrt és Makaró Zsoltot alakítja, Hodik Annabella pedig Pali bácsit, Etuskát és a Nevelőnőt. Mindhárom színész részéről sokszínű karakterformálást láthatunk: mivel a kiosztott szerepek jellemvonásai igen eltérőek, megkövetelik a széles skálán mozgó színészi játékot. Hodik alakításai mégis kiemelkednek: a női és férfialakokat megformáló színésznő játékaival az egyszerű gondolkodású, komikus helybéli figura, a magára hagyott, elkeseredett öreg nő és a stabil élethelyzetben levő, fontoskodó nevelő alakja egyaránt megtestesül a színpadon.

Szereposztás:

Mezei Gresák Lea – Irén

Ágyas Ádám – Attila

Szabó Regina – Rózi

Dupák Fanni – Anita

Kőműves Csaba Bence – Bandi bácsi, Professzor, Szerzs, Lakatos Kálmán

Hodik Annabella – Pali bácsi, Etuska, Nevelőnő

Varga Benjámin – Béla, Regős János, Rendőr, Makaró Zsolt

Dramaturgiai konzulens: Góli Kornélia

Koreográfia: Virág György

Zeneszerző: Pálfi Ervin

Fénytervező: Majoros Róbert

Fénytechnikus: Kerekes Róbert

Hangmester: Dienes Ákos

Osztályvezető tanárok: Hernyák György, Pálfi Ervin, Táborosi Margaréta

Rendező: Pálfi Ervin

Bemutató: 2023. február 20., Újvidék